

Новосьолова Валентина Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: ribusya@ukr.net

РЕФЛЕКСІЙНІ ВПРАВИ В КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОМУ ПІДРУЧНИКОВІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 11 КЛАСУ

У тезах висвітлюються особливості формування рефлексійної сфери учнів засобами компетентісно орієнтованого підручника української мови для 11-го класу (автори Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Новосьолова). Проаналізовано систему вправ і завдань, спрямовану на вироблення умінь і навичок критично мислити й оцінювати, виявляти досягнення, помилки й недоліки, порівнювати й зіставляти свою роботу з результатами її, аналізувати власні переживання, почуття, вчинки.

На ринку праці зростає потреба в цілісній конкурентоздатній особистості з набором конкретних компетентностей і характеристик, серед яких важливими є самостійність, ініціативність, цілеспрямованість. Підґрунтя формування їх пов'язане з внутрішніми рефлексійними процесами здобувачів освіти.

Рефлексія як структурний складник уроку української мови дає змогу учневі усвідомити й виробити власну активну життєву позицію у процесі навчання. Випускник ліцею в умовах Нової української школи має навчитися здійснювати самоаналіз, володіти навичками самоконтролю власної діяльності. Формуванню інтересу й позитивного ставлення до навчання – дієвого, усвідомленого, відповідального, сприятиме здійснення одинадцятикласниками рефлексії власної мовленнєвої діяльності й корегування її на різних етапах уроку. Рефлексія передбачена у новій навчальній програмі української мови для 10–11 класів (рівень стандарту) [2]. Її реалізована в підручнику української мови для 11 класу (автори Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Новосьолова) [3].

У підручнику процес формування активної, творчої і цілеспрямованої особистості здійснюється за допомогою методично доцільної системи завдань і вправ. Підручник з метою формування рефлексійної сфери учнів спрямовує до виникнення й розвитку в одинадцятикласників мотивів освітньої діяльності, розуміння її сенсу, усвідомлення важливості здобутого досвіду й засвоєних знань для власної життєдіяльності; відкриває простір для вияву учнями самостійності й ініціативності, вироблення навичок пошукової діяльності. Створені проблемні ситуації у підручнику спонукають учнів до ефективного вирішення їх.

Рефлексія може здійснюватися в усній або письмовій формі. Орієнтиром рефлексійної діяльності можуть бути такі запитання й формулювання: 1. З'ясуйте, коли й де вам будуть корисними здобуті знання й сформовані на уроці вміння. 2. Продовжіть речення: Я сьогодні зрозумів(-ла), що...; я збагатив (-ла) свої знання інформацією про ...; я відчув(-ла), що потрібно активніше працювати над ...; я відкрив (-ла) для себе нове... . 3. Чи досягли ви мети уроку? Опишіть спосіб досягнення її. Чи вдалося запам'ятати слова, що не бувають вставними у реченні? Напишіть по пам'яті їх у зошит. 4. Які зі способів виконання завдань уроку виявилися найефективнішими? 5. До яких способів удалися інші учні? 6. Чим ваш спосіб відрізняється від інших? 7. Що ви відчували, виконуючи завдання уроку? 8. Чи цікавою й пізнавальною була тема його? Наскільки важливим був навчальний матеріал? Які завдання були складними? Як ви долали труднощі? 9. Які зауваження й пропозиції на майбутнє (собі, учителям, однокласникам) ви б зробили? 10.

Наголосіть на тому, що нового ви дізналися й чи вплинув матеріал уроку на ваші плани на майбутнє. 11. Ваші помилки у ході уроку: щодо себе, вчителя, групи, у якій ви працювали. 12. Найважливішими для мене були такі епізоди уроку: ... 13. Найкориснішими були такі вправи і завдання: ... 14. Найбільше я реалізував (-ла) себе на ... (емоційному, пізнавальному, поведінковому) рівні. 15. Найголовніше запитання, що було поставлено сьогодні – це ... 16. Сьогодні я зрозуміла (зрозумів), що... 17. Сьогодні на уроці я відчув (відчула)... 18. Найбільше моє досягнення сьогодні – це... 19. Мені найбільше запам'яталося... 20. Мені найкраще вдалося... 21. Для мене так і залишилося незрозумілим ... 22. Ці знання і вміння я обов'язково використаю під час... 23. Надалі я більше приділятиму уваги ... 24. Які зауваження і пропозиції я хочу висловити? 25. Чи підтвердилося ваше припущення (гіпотеза), сформульоване на початку уроку? 26. Я зміг (змогла) проаналізувати (відрізнити, написати...), однак... 27. Мій багаж знань поповнився... 28. Які головні результати моєї роботи?

Отже, удаючись до рефлексії, учні формуватимуть важливі для розвитку їх уміння й навички – критично оцінювати, виявляти досягнення, помилки й недоліки, порівнювати й зіставляти свою роботу з результатами її, аналізувати власні переживання, почуття, вчинки.

Ключові слова: підручник української мови, компетентнісний підхід, рефлексія, рефлексійні вправи.

Література.

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / заг. ред. М. Грищенка. – К.: 2016. – 40 с. / Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [Дата звернення – 14. 03. 2019 р.].

2. Українська мова (рівень стандарту) підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти/ Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, В. І. Новосьолова. – К. : Педагогічна думка, 2019. – 232 с : іл.

3. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11 класи (рівень стандарту). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> [Дата звернення – 12. 03. 2019 р.].